

negatively affects the results of adaptation.

Our study of the victimological characteristics of victims of forced migration allowed us to formulate the following conclusions: 1) a victim of forced migration is a person, a Ukrainian or a foreigner, who has been harmed as a result of war or armed conflict, including loss of housing, jobs, physical injuries, emotional and psychological suffering, a significant violation of their basic rights as a result of the action or inaction of military personnel of the armed forces of the aggressor state; 2) the victimological features of the victim of forced migration affect the nature and typical degree of social danger of the offense, and are not sufficiently taken into account when establishing the individualization and differentiation of criminal responsibility when issuing a court decision regarding the criminal offense committed by the criminal.

Keywords: *victimology, victimhood, war, armed conflict, victim, foreigner, migration, criminal offense.*

УДК 342.95+351.742

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-13-20



Євген КУРІННИЙ[©]

доктор юридичних наук, професор
(Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття стосується актуальної проблеми – перспектив створення військової поліції в Україні. Розглянуто питання військової дисципліни, повноважень Військової служби правопорядку та можливості створення на її базі Військової поліції у складі Збройних Сил України. Проаналізовано попередні спроби вирішення цієї проблеми в нашій державі. Здійснено загальну характеристику чинних у світі двох моделей організації військових правоохоронних структур – військової поліції та жандармерії. Запропоновано зупинитись на варіанті Служби осавулів (жандармерії) та наведено аргументацію доцільності його запровадження в нинішніх умовах війни в Україні.

Ключові слова: *військова дисципліна, збройні сили, військові правоохоронні органи, сили оборони, досудове розслідування, військова поліція, жандармерія.*

Постановка проблеми. Кожна соціальна організація починаючи від певного суспільно-політичного утворення і завершуючи конкретним трудовим колективом, під час свого функціонування має керуватись комплексом сталих правил-положень, що містяться у нормах права, моралі, звичаїв, традицій. Одним із основних елементів зазначеного комплексу є дисципліна.

Дисципліна (лат.: вчення, виховання, розпорядок): певний обов'язковий порядок поведінки членів трудового колективу, громадян, діяльності організації, що відповідає нормам права й моралі суспільства або вимогам певної організації. У суспільстві завжди є загальнообов'язкова дисципліна і спеціальна дисципліна, обов'язкова лише для членів певної організації (трудова, військова, партійна тощо) [1]. Дотримання вимог дисципліни є загальним правилом як для пересічного громадянина, так і конкретним обов'язком для репрезентанта відповідної організації (колективу), за порушення якого він може нести дисциплінарну відповідальність.

Загалом дисциплінарний: той, що стосується дисципліни; дисциплінарний проступок – проступок, стягнення за який накладається у порядку службової підлеглості; дисциплінарний статут – офіційне положення, що визначає основи військової дисципліни; дисциплінарний батальйон – особлива військова частина, в якій відбувають покарання засуджені військовослужбовці; дисциплінарний арешт – міра дисциплінарного стягнення [1].

© Є. Курінний, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3069-3405>

anastasiaeland@gmail.com

Військова дисципліна – один із найважливіших різновидів спеціальної дисципліни, бо вона стосується правил поведінки людей з різноманітною смертоносною зброєю. В умовах широкомасштабної війни, роль військової дисципліни зростає у рази, бо вона стосується сотень тисяч громадян-військовослужбовців, які вже з частішою періодичністю застосовують своє озброєння.

Під час проходження служби військові повинні неухильно дотримуватись вимог Дисциплінарного статуту Збройних Сил України (далі Статут), який затверджений Законом України від 24 березня 1999 року № 551-XIV. Відповідно до ст. 1 Статуту військова дисципліна – це бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених статутами Збройних Сил України та іншим законодавством України.

Військова дисципліна зобов'язує кожного військовослужбовця: додержуватися Конституції та законів України, Військової присяги, неухильно виконувати вимоги статутів Збройних Сил України, накази командирів; бути пильним, зберігати державну таємницю; додержуватися визначених статутами Збройних Сил України правил взаємовідносин між військовослужбовцями, зміцнювати військове товариство; виявляти повагу до командирів і один до одного, бути ввічливими і додержуватися військового етикету; поводитися з гідністю й честю, не допускати самому і стримувати інших від негідних вчинків; не вживати під час проходження військової служби (крім медичного призначення) наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги, а також не вживати спиртні напої під час виконання обов'язків військової служби (ст. 4 Статуту).

Відповідно до ст. 5 Статуту за стан військової дисципліни у з'єднанні, військовій частині (підрозділі), закладі та установі відповідає командир. Інтереси захисту Вітчизни зобов'язують командира постійно підтримувати військову дисципліну, вимагати її додержання від підлеглих, не залишати поза увагою жодного дисциплінарного правопорушення.

Окрім дисциплінарних проступків, військовослужбовці скоюють інші порушення закону, розгляд яких лежить поза компетенцією відповідних командирів, а здійснюється за активною участі Військової служби правопорядку, функціонування якої відбувається відповідно до положень Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» від 7 березня 2002 року № 3099-III.

Відповідно до ст. 3 згаданого Закону основними завданнями Служби правопорядку є: виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах; розшук осіб, які самовільно залишили військові частини (місця служби); запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України; участь в охороні військових об'єктів та забезпеченні громадського порядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; захист майна Збройних Сил України від розкрадання та інших кримінально протиправних посягань; забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів; участь у гарнізонних заходах; виконання у передбачених законом випадках рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті; забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання у дисциплінарному батальйоні; сприяння у межах своєї компетенції органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування та суду, органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, підприємствам, установам, організаціям у виконанні покладених на них відповідно до законів обов'язків; участь у протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об'єктах.

У разі ухвалення рішення про введення в Україні чи в окремих її місцевостях режиму воєнного або надзвичайного стану на Службу правопорядку додатково покладаються завдання щодо: участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами на території України; організації збору, супроводження та охорони військовополонених з місць (місцевостей), де вони утримуються після взяття їх в полон, до таборів для тримання військовополонених або дільниць для тримання військовополонених; поводження з військовополоненими в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах; охорони військових об'єктів, військових містечок та їх населення, сприяння його евакуації; відновлення та підтримання порядку і дисципліни у військових частинах;

контролю за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів Збройних Сил України.

Забороняється покладати на Службу правопорядку завдання, не передбачені цим Законом. Жодні виняткові обставини або накази чи розпорядження посадових осіб не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій або бездіяльності військовослужбовців Служби правопорядку.

За період розширеної воєнної агресії рф, яка триває з 24 лютого 2022 року, у діяльності Військової служби правопорядку накопичився певний досвід як позитивного, так й негативного плану, на підставі вивчення якого Головне управління військової юстиції Міністерства оборони України активізувало свою участь у розробці законопроекту про військову поліцію України. Військову поліцію планується створити на базі Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. До неї перейдуть окремі повноваження з оперативно-розшукової діяльності та досудових розслідувань воєнних злочинів у зоні бойових дій.

Метою створення військової поліції називається підтримання дисципліни серед військовослужбовців ЗСУ, Міноборони та Державної служби спеціального транспорту (ДССТ). Серед основних завдань: правоохоронна діяльність із запобігання, виявлення, припинення воєнних злочинів згідно з нормами Кримінального процесуального кодексу України та військових статутів; оперативно-розшукова діяльність; спеціальна превенція у ЗСУ та ДССТ; забезпечення правопорядку, військової дисципліни у ЗСУ та ДССТ; захист прав військовослужбовців; захист державного майна; виконання покарань.

На базі комітету парламенту України з правоохоронної діяльності функціонує робоча група, завданнями якої є створення робочої моделі військової юстиції, частиною якої стане Військова поліція. На цей час законопроект у стадії узгодження. Передбачається досягнення сумісності військової поліції з відповідними структурами держав-членів НАТО [2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Досі питання доцільності створення військової поліції в умовах воєнного стану в Україні у наукових роботах вітчизняних науковців-адміністративістів фактично не розглядалися. Однак нагальність вирішення зазначеного суспільного запиту є очевидною та потребує всебічного вирішення. Теоретичною основою у цьому напрямі творчого пошуку повинні стати праці таких визнаних представників науки українського адміністративного права, як: В. Авер'янов, Ю. Битяк, І. Голосніченко, В. Гаращук, Р. Калюжний, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Настюк, О. Харитонова та ін.

Накопичена з часу свого заснування у 2002 року, а також в умовах агресії рф практика функціонування Військової служби правопорядку в Україні спонукає до об'єктивного аналізу та відповідних висновків, спрямованих на усунення наявних недоліків та помилок, тому розгляд питання перспективи створення в Україні Військової поліції є **метою** цієї статті.

Виклад основного матеріалу. З початком активного збройного вторгнення рф у лютому 2022 року в Україні введено правовий режим воєнного стану та оголошено загальну мобілізацію, відповідно, чисельність Збройних Сил України та інших військових формувань суттєво збільшилась, через що стрімко збільшилася і кількість правопорушень та злочинів, вчинених військовослужбовцями.

За даними Офісу Генерального прокурора України, впродовж року кількість зареєстрованих військових злочинів, що були скоєні військовослужбовцями, зросла з 3037 у 2021 році до 13 766 у 2022 році.

Треба зазначити, що такий показник військових злочинів не об'єктивний, оскільки не охоплює великий прошарок прихованих (латентних) злочинів, що не відображаються у показниках кримінально-правової статистики через такі фактори, як замкнутість та автономність військової сфери, слабка доступність до неї з боку громадськості, високий рівень корпоративності й сталі традиції військовослужбовців.

Злочини військовослужбовців у бойових частинах суттєво відрізняються від злочинності у внутрішніх округах (у бойових частинах переважають злочини, пов'язані з непокорюю, у внутрішніх округах – короткострокове самовільне залишення військової частини або місця служби); також змінюється характер вчинення злочинів з необережності (інші об'єкти посягання, способи вчинення злочинів, причини й умови). Військові злочини воєнного часу в зоні проведення бойових дій мають низку особливостей. Війна й бойові дії радикально впливають на всі соціальні процеси, серед іншого і криміногенні.

Практика протидії військовим правопорушенням має свої особливості, оскільки особа правопорушника відрізняється від звичайного правопорушника, а механізм протиправної поведінки військовослужбовця є специфічним у зв'язку з особливими функціональними завданнями, що стоять перед ним, умовами перебування, оточенням, впливом зовнішніх чинників.

Як свідчить статистика, більше 50 відсотків слідчих ДБР, які розслідують військові злочини – це ті, що взагалі не працювали в правоохоронних органах. На практиці вони не навчені елементарному, не знають спеціального військового законодавства, правил і звичаїв військових правовідносин. І головне – вчити їх в ДБР цьому просто нікому. Відповідно, найпростішим шляхом досягнення результату розслідування кримінального провадження для слідчих ДБР є визнання вини підозрюваним та погоджене зі стороною обвинувачення покарання [3].

Досвід понад півторарічної діяльності Військової служби правопорядку (далі ВСП) в умовах широкомасштабної агресії РФ свідчить про істотні проблеми у роботі цієї важливої військової інституції. Зокрема, до головних невирішених питань організації цієї Служби насамперед треба віднести: законодавчу функціональну обмеженість ВСП (відсутність повноважень здійснення дізнання, оперативно-розшукової діяльності, досудового слідства); недостатню чисельність особового складу, а також нестачу кваліфікованих кадрових резервів (особливо у разі надання можливості здійснювати ОРД); неналежний рівень взаємодії з органами досудового слідства (ДБР, Нацполіції та ін.), представники яких фактично не спроможні реалізовувати свої повноваження у фронтних умовах; відсутність повноцінного нагляду за дотриманням законності військовослужбовцями ВСП; брак дієвих запобіжників від неправомірного втручання у діяльність ВСП з боку військового керівництва різних управлінських рівнів ЗСУ. В умовах гарячої фази війни вказані недоліки в організації та функціонуванні ВСП потребують свого невідкладного та ефективного вирішення. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є створення Військової поліції (далі ВП).

Перед тим, як перейти до розгляду варіантів вирішення цього питання, треба зазначити, що ВП є в більшості європейських країн, а також у США та Канаді. Зокрема, Військова поліція США налічує понад 30 тисяч осіб при загальній чисельності американської армії в 1 млн осіб (3 % від чисельності армії). Служба підтримує дисципліну серед військовослужбовців, веде розслідування військових злочинів, а також бере участь у проведенні антитерористичних заходів.

Чисельність особового складу Військової поліції в Німеччині становить приблизно 4,5 тис. осіб при чисельності армії в 325 тисяч осіб (1,4 % від чисельності армії). Вона охороняє військові об'єкти, органи управління, забезпечує безпеку транспортних перевезень і підтримує дисципліну у військових формуваннях. У Великій Британії чисельність військово-поліцейських підрозділів перевищує 5 тисяч осіб при загальній чисельності армії 195 тисяч осіб (2,5 % від чисельності армії). Там вона має назву Поліція Міноборони і гарантує безпеку військовослужбовців, охорону озброєння, військової техніки і майна на військових об'єктах.

Цікаво влаштована Військова поліція Швейцарії. Вона комплектується з поліцейських, які проходять строкову військову службу. Функції у неї ті ж самі, що й у поліції загалом – вона має право затримати людину на 12 годин, а далі суд має ухвалити рішення щодо подальшого утримання під вартою. Але дисциплінарні стягнення, до яких належить і короткострокове взяття під варту, накладаються командирами військових підрозділів. Та варто зауважити, що у Швейцарії працюють військові суди та військова прокуратура і всі злочини, здійснені військовослужбовцями, підлягають їхній юрисдикції. Також у Швейцарії діє Військовий кодекс.

Ідея створення ВП в Україні далеко не нова і триває вже не одне десятиліття. Ще у лютому 2008 року рішенням РНБО було ініційовано перетворення ВСП у ВП із покладенням на цей орган завдань з попередження, виявлення та досудового розслідування військових злочинів. Однак далі декларацій тоді справа не просунулась. У січні 2015 року у Верховній Раді зареєстрували проект закону «Про Військову поліцію» за номером 1805, однак документ так і не був включений до порядку денного Ради. Законопроект забракували на рівні комітетів як такий, що розбалансовує слідчі органи в державі.

Однак від самої ідеї не відмовились. У червні 2015 року постановою Верховної Ради було затверджено План законодавчого забезпечення реформ в Україні, яким передбачено надання ВСП повноважень щодо здійснення досудового розслідування

кримінальних правопорушень та ведення оперативно-розшукової діяльності (щоправда, лише спільно з Національною поліцією), а також створення на її основі ВП. Більше того, у червні 2016 року Стратегічним оборонним бюлетенем і в березні 2017 року Державною програмою розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року (обидва документи затверджуються указом Президента) було передбачено реформування ВСП у ВП з наданням їй повноважень на здійснення досудового розслідування злочинів та ведення оперативно-розшукових справ. Щоправда, на цьому і зупинилися.

Після зміни влади в країні це питання знову порушили. У листопаді 2019 року Президент Володимир Зеленський у межах переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО доручив керівництву Міноборони до 31 грудня 2019 року створити сучасний ефективний правоохоронний орган – ВП. Тодішня ідея переформатування ВСП у ВП також передбачала наділення новоствореного органу повноваженнями здійснювати досудове слідство.

Якщо говорити про стандарти НАТО, то ВП повинно бути повноцінним правоохоронним органом, який матиме весь необхідний інструментарій для боротьби з військовими злочинами та забезпечення правопорядку у військовому відомстві. Тобто ВП повинна розслідувати злочини, вчинені як військовослужбовцями, так і щодо них. Також у передбачених законом випадках забезпечувати виконання кримінальних покарань та застосування адміністративних стягнень у вигляді арешту з утриманням на гауптвахті.

З огляду на нинішні функції ВСП, новостворена ВП також повинна залишити за собою обов'язки щодо протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об'єктах ЗСУ та в системі Міноборони. Діяльність ВП повинна поширюватися на всі військові формування, а не лише на Збройні Сили України. Її ж діяльність може спрямовуватися і координуватися міністром оборони. Принциповий момент полягає в тому, що ВП повинна комплектуватися військовослужбовцями, а її слідчі підрозділи – військовослужбовцями, що мають вищу юридичну освіту та військові офіцерські звання.

Однак є низка обставин, які змушують законодавців ламати голови. Зокрема, на думку М. Хавронюка, ст. 17 Конституції України чітко визначає, що військові формування, на відміну від поліцейських органів, не можуть бути використані для обмеження прав і свобод людини. Виходить, що права військовослужбовців не можуть обмежуватись іншими військовослужбовцями, а лише особами, які виконують поліцейські функції.

Тобто якщо ВП хочуть надати слідчі функції, вона не може складатися з військовослужбовців – це мають бути або держслужбовці, або інші фахівці з відповідною підготовкою. А це, багато в чому, підіриває саму ідею військового слідчого органу. Хоча приклад Швейцарії показує, що можливий і такий варіант [4]. Під час вирішення проблеми створення ВП в умовах воєнного стану в Україні, необхідно враховувати причини неуспіху попередніх подібних спроб, а також ті можливі нові обставини, які можуть стати на перешкоді цьому.

На нашу думку, головною причиною невдачі формування ВП до цього часу є безальтернативна прихильність до моделі ВП у складі ЗСУ. Як свідчить вітчизняний та закордонний досвід, у подібній конструкції є як переваги, так і недоліки. До перших можна віднести: здійснення правоохоронних повноважень військовослужбовцями, переважній більшості з яких знайома специфіка служби у ЗСУ та в інших військових формуваннях; накопичення достатнього досвіду функціонування ВСП з 2002 року (насамперед щодо протидії дисциплінарним та адміністративним проступкам); наявність відповідної інфраструктури та підрозділів для відбування покарання військовослужбовцями (гауптвахти, дисциплінарний батальйон тощо). До недоліків зазначеної вище моделі можна віднести: виконання непрофільної для ЗСУ правоохоронної функції (насамперед досудового розслідування); фактична відсутність резерву кадрів слідчих та оперативних працівників, а також навчальних закладів для їх підготовки в системі МО України; потенційні складнощі з визначенням кримінальної юрисдикції ВП; об'єктивна закритість військових частин (особливо у воєнний час), що фактично унеможливує здійснення належного нагляду за діяльністю правоохоронної інституції у межах ЗСУ; висока ймовірність зловживань з боку військового керівництва у сприянні уникненню від відповідальності «потрібних колег-військовослужбовців».

Друга модель передбачає функціонування такого правоохоронного органу військового формування – як жандармерія, що підпорядковується цивільним правоохоронним органам [5].

На сьогодні українські законотворці розглядають варіант реформ через створення ВП на базі ВСП, дуже схожий на військову жандармерію. Військова жандармерія – це сили безпеки, які мають як військові, так і цивільні характеристики. Зазвичай вони наділені правоохоронними повноваженнями, аналогічно до цивільної поліції, водночас мають підготовку зі спеціальної військової тактики.

Жандармерії доволі часто виконують конкретні тематичні функції безпеки, поєднуючи проблеми внутрішньої та національної безпеки, наприклад: серйозні форми організованої злочинності, тероризм, транснаціональну злочинність, прикордонний контроль чи міжнародні миротворчі операції. Часто мають додаткову функцію національної оборони, яку вони беруть на себе під час війни чи у відповідь на конкретні загрози.

Наприклад, функції військової поліції у Франції (країні, яка є однією з фундаторів Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції в статусі військової установи (FIEP)) виконує Національна жандармерія, яка має подвійне підпорядкування: міністру оборони Франції (як складова збройних сил) та міністру внутрішніх справ (як складова системи поліції). Тому Національна жандармерія вирішує завдання в інтересах збройних сил, а також виконує значний обсяг поліцейських і адміністративних функцій в інтересах всієї держави. Отже, її діяльність має міжвідомчий характер, крім того – Міністерство юстиції здійснює координацію діяльності цього правоохоронного органу.

В Італії є корпус карабінерів – специфічне воєнізоване формування, що наділене великим спектром поліцейських повноважень. Під час вирішення військових завдань карабінери підпорядковуються Міністерству оборони, під час вирішення завдань поліцейського характеру – Міністерству внутрішніх справ Італії. Закон дозволяє мати в складі корпусу карабінерів слідчі та оперативні підрозділи.

Запозичення у вітчизняний правовий простір унікальних позитивних практик іноземних країн повинно відбуватися з урахуванням автентичності національної правової системи та відповідати реальним умовам сьогодення. В Україні вже функціонує силова структура «жандармського типу» – Національна гвардія України, побудована за принципами Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції в статусі військової установи (FIEP) [6].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про національну гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII, Національна гвардія України (далі НГУ) є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначена для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

НГУ бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. Також відповідно до ч. 3 ст. 6-1 зазначеного Закону з введенням воєнного стану НГУ для виконання завдань з оборони держави приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням і підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України, крім військових частин (підрозділів), які здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв.

Стосовно певного несприйняття терміна «жандармерія» (насамперед представниками старших поколінь українців), його можна замінити на «Службу осавулів» або на інший похідний від слова «осавул» термін (військовий осавул пильнував за дотриманням козаками порядку в Січі, а під час воєнних дій у військових таборах стежив за виконанням судових рішень кошового отамана і військової ради, провадив дізнання щодо злочинів, які були вчинені на території Січі... [7]).

Висновки. На підставі викладеного можна констатувати, що належний рівень військової дисципліни у вітчизняних структурах оборони (насамперед ЗСУ) забезпечують підрозділи ВСП, застосовуючи при цьому засоби дисциплінарних стягнень та адміністративного примусу. Наявний порядок протидії скоєнню злочинів, пов'язаних з українськими військовослужбовцями, є недосконалим та потребує свого реформування (особливо цей факт став очевидним після широкомасштабного нападу РФ на нашу державу).

Вирішуючи цю проблему, перспективу створення ВП на базі вже функціонуючої

ВСП у складі ЗСУ, з огляду на наявні недоліки та потенційні ризики, не можна вважати оптимальним кроком. Інша модель військового правоохоронного органу у вигляді Служби осавулів (жандармерії), що має гнучке дуалістичне підпорядкування МО та МВС, зважаючи на реалії українського сьогодення, є більш прийнятним варіантом. Основними аргументами такого підходу є: повне та комплексне використання відповідних потенціалів згаданих вище силових інститутів оборонного та правоохоронного спрямування (з боку МО це ВСП, МВС – НГУ, слідчі та оперативні співробітники); висока ймовірність більш якісного правоохоронного супроводження функціонування усіх структур оборонного призначення – Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України; відсутність монопольного керування з боку окремого силового відомства новою правоохоронною інституцією, що сприятиме зменшенню виникнення випадків неправомірного тиску на керівництво нової військової правоохоронної інституції; передбачений законодавством дуалістичний статус дає змогу у післявоєнний період не скорочувати значну частину особового складу згаданої правоохоронної структури, а переспрямувати її діяльність на виконання переважно поліцейських функцій мирного часу; ймовірність законодавчого закріплення повноважень Мін'юсту України щодо координації діяльності нового військового правоохоронного органу (практика чинної французької республіки), що сприятиме посиленню здійснення відповідного цивільного контролю.

Створення нової правоохоронної структури – «Служби осавулів» (аналог жандармерії), можна вважати лише першим кроком щодо поновлення системи військової юстиції, яку не так давно фактично було ліквідовано в Україні за результатами недалекоглядних «реформаторських ініціатив».

Список використаних джерел

1. Дисципліна. *Словник ініціативних слів*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%C4%E8%F1%F6%E8%EF%EB%B3%ED%E0>.
2. В Україні планують створити військову поліцію – Мінборони. *Інтерфакс-Україна*. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/929991.html>.
3. Проблемні питання відповідальності військовослужбовців. *Центр оборонних стратегій*. 2023. URL: <file:///D:/Users10/User/Downloads/CDS-problemni-pytannya-vidpovidalnosti-vijskovosluzhbovcziv.pdf>.
4. Рудомський Р. Військова поліція в Україні: навіщо вона потрібна і чому її досі немає. 2021. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/viyskova-politsiya-v-ukraini-chomu-ii-dosi-nemaie-i-dlya-chogo-vona-potribna-202102241288632>.
5. Самофалов М., Марценюк О. Військова поліція чи жандармерія? Частина перша. *Українська правда*. 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/08/1/7413761/>.
6. Самофалов М., Марценюк О. Військова поліція чи жандармерія? Частина друга. *Українська правда*. 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/08/17/7415968>.
7. Козацьке самоврядування. URL: https://pidru4niki.com/1081080654913/pravo/kozatske_samovryaduvannya.

Надійшла до редакції 08.09.2023

References

1. Dystsyplina [Discipline]. *Slovyk inshomovnykh sliv*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%C4%E8%F1%F6%E8%EF%EB%B3%ED%E0>. [in Ukr.].
2. V Ukraini planuiut stvoryty viiskovu politsiiu – Minborony [Ukraine is planning to create a military police – the Ministry of Defense]. *Interfaks-Ukraina*. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/929991.html>. [in Ukr.].
3. Problemni pytannia vidpovidalnosti viiskovosluzhbvtziv [Problematic issues of responsibility of military personnel]. *Tsentr oboronnykh stratehii*. 2023. URL: <file:///D:/Users10/User/Downloads/CDS-problemni-pytannya-vidpovidalnosti-vijskovosluzhbovcziv.pdf> [in Ukr.].
4. Rudomskiyi, R. (2021) Viiskova politsiia v Ukraini: navishcho vona potribna i chomu yii dosi nemaie [Military police in Ukraine: why it is needed and why it still does not exist]. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/viyskova-politsiya-v-ukraini-chomu-ii-dosi-nemaie-i-dlya-chogo-vona-potribna-202102241288632>. [in Ukr.].
5. Samofalov, M., Martseniuk, O. (2023) Viiskova politsiia chy zhandarmeriia [Military police or gendarmerie]? Chastyna persha. *Ukrainska pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/08/1/7413761/>. [in Ukr.].
6. Samofalov, M., Martseniuk, O. (2023) Viiskova politsiia chy zhandarmeriia [Military police or gendarmerie]? Chastyna druha. *Ukrainska pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/08/17/7415968>. [in Ukr.].
7. Kozatske samovriaduvannya [Cossack self-government]. URL: https://pidru4niki.com/1081080654913/pravo/kozatske_samovryaduvannya. [in Ukr.].

ABSTRACT

Yevhen Kurinnyy. Prospects for the establishment of the Military Police in Ukraine. The article deals with urgent matter, namely, the prospects for the establishment of the Military Police in Ukraine. The issues of military discipline, the powers of the Military Law and Order Service and the possibility of creating a Military Police as part of the Armed Forces of Ukraine on its base were considered. Previous attempts to solve this problem in our country have been analyzed. A general description of the two models of the organization of military law enforcement structures available in the world – the Military Police and the Gendarmerie – was carried out.

The author has emphasized that the perspective of creating the Military Police on the basis of the already functioning Military Law and Order Service as part of the Armed Forces, given the existing shortcomings and potential risks, cannot be considered an optimal step. Another model of a military law enforcement body in the form of the Osavul Service (gendarmerie), which has a flexible dualistic subordination of the Ministry of Defense and the Ministry of Internal Affairs, taking into account the realities of today's Ukraine, is a more acceptable option. The main arguments of this approach are as follows: full and comprehensive use of the relevant potentials of the above-mentioned power institutes of the defense and law enforcement direction (on the part of the Ministry of Defense, this is the VSP, the Ministry of Internal Affairs – NGU, investigative and operative employees); a high probability of better law enforcement support of the functioning of all defense structures – the State Border Guard Service of Ukraine, the National Guard of Ukraine, the State Service for Special Communication and Information Protection of Ukraine, the State Special Transport Service and other military formations built according to the laws of Ukraine; lack of monopoly control by a separate law enforcement agency over the new law enforcement institution, which will contribute to reducing cases of undue pressure on the leadership of the new military law enforcement institution; the dualistic status stipulated by the legislation allows not to reduce a significant part of the personnel of the aforementioned law enforcement structure in the post-war period, but to redirect its activities to the performance of mainly peacetime police functions; the possibility of legislative consolidation of the powers of the Ministry of Justice of Ukraine regarding the coordination of the activities of the new military law enforcement body (the practice of the current French Republic), which will contribute to the strengthening of the corresponding civilian control.

Keywords: *military discipline, armed forces, military law enforcement agencies, defense forces, pretrial investigation, military police, gendarmerie.*

УДК 340

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-20-26



Андрій КУЧУК[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Сумський
державний
педагогічний
університет імені
А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна)



Оксана ЛЕГКА[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Університет
митної справи
та фінансів,
м. Дніпро, Україна)

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: СУТНІСНИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю висвітлення тих положень, які визначають сутнісний аспект міжнародного права та які потребують детального і системного вивчення. Вказано, що питання визначення природи міжнародного права передбачає вивчення таких положень: суверенітет та рівність держав; джерела міжнародного права; суб'єкти міжнародного права; інструментальний аспект (міжнародне право має на меті регулювання поведінки держав та інших суб'єктів міжнародних відносин, що досягається через встановлення принципів і норм, які визначають допустиму поведінку та встановлюють обов'язки і права суб'єктів); вирішення міжнародних спорів; динамічний характер міжнародного права. Акцентовано, що чітке розуміння означених аспектів є основою сприйняття міжнародного права і його сутності.

© А. Кучук, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5918-2035>
kucshuk@ukr.net

© О. Легка, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6405-9085>
ok.legka@gmail.com